

DE JONGSTE EVOLUTIE VAN DE
HOGESCHOOLBEVOLKING
IN BELGIË

DOOR

Prof. Dr. THEO LUYKX

DE JONGSTE EVOLUTIE VAN DE HOGESCHOOLBEVOLKING IN BELGIË

De Dienst voor Hogeschoolstatistiek van de Universitaire Stichting publiceerde zijn jongste jaarverslag-1962. Het is hier niet onze bedoeling deze rijke bundel statistieken nogmaals over te schrijven, maar wel de belangrijkste cijfers even te vergelijken met deze van het vorige jaar. Er stellen zich immers tal van problemen rond een eventuele reorganisatie van het hoger onderwijs in België en het is duidelijk dat men hierbij rekening zal moeten houden met de evolutie, die zich uit het statistisch materiaal van de Dienst voor Hogeschoolstatistiek aftekent.

Op basis van de twee jaarverslagen, dit van 1961 en dit van 1962, vergelijken wij de evolutie van het aantal studenten, van hun verdeling over de verschillende Belgische provincies en vooral ook van hun taalregime.

1. DE 4 UNIVERSITEITEN EN

DE 18 HOGERE ONDERWIJSINSTELLINGEN

Sedert de organieke wet van 27 september 1835, die in België vier volledige universiteiten erkende — de twee Rijksuniversiteiten te Gent en te Luik en de twee Vrije Universiteiten te Leuven en te Brussel — hebben nog tal van gespecialiseerde Instituten of zelfs afzonderlijke faculteiten zich als hogere onderwijsinstellingen kunnen doen erkennen. Op de huidige dag bestaan er niet minder dan 18 dergelijke instellingen, waaronder 3 uitsluitend avondonderwijs verstrekken. In België wordt, naast in de zetelplaatsen van de vier universiteiten, nog hoger onderwijs verschaft in 5 localiteiten, nl. te Antwerpen, Bergen, Gembloux, Namen en Curegem (Brussel), terwijl anderzijds Gent, Luik en Brussel ook hogere onderwijsinrichtingen huisvesten, die niet met de universiteit zijn verbonden. Niet minder dan 10 van deze 18 hogere onderwijsinrichtingen doceren handelswetenschappen, niettegenstaande het feit dat de vier universiteiten ook afzonderlijke afdelingen voor handelswetenschappen omvatten.

Een eerste opvallend verschijnsel is wel dat deze 18 instellingen voor hoger onderwijs een zeer miniem aantal studenten tellen, vergeleken met de studentenbevolking van de vier universiteiten.

Bevolking der vier Universiteiten :

	1960-61	1961-62
Rijksuniversiteit te Gent	4.031	4.273
Rijksuniversiteit te Luik	4.039	4.134
Kathol. Universiteit te Leuven	11.960	12.710
Vrije Universiteit te Brussel	4.534	5.032
Totaal	24.564	26.149

Bevolking der 18 hogere instellingen :

T e B r u s s e l e n a g g l o m e r a t i e	1960-61	1961-62
Koninklijke Militaire School	204	187
Faculté universitaire St-Louis	330	368
Institut Cath. des Hautes Etudes Com- merciales	278	296
Institut supérieur de Commerce de Bruxelles	170	155
St-Aloysiushandelshogeschool	215	230
Hoger Instituut voor Bestuurs- en Han- delswetenschappen - Elsene	118	129
Ecole de Médecine Vétérinaire à Cureghem	124	128
T e G e n t	(1.439)	(1.493)
Rijkslandbouwhogeschool	115	126
T e L u i k		
Ecole des Hautes Etudes Commerciales et Consulaires	169	155
T e A n t w e r p e n		
St-Ignatiushandelshogeschool	614	645
Rijkshandelshogeschool	304	404
Universitair Instituut voor Overzese gebieden	54	24
Handelshogeschool voor Juffrouwen ...	93	100
	(1.065)	(1.173)

T e B e r g e n	1960-61	1961-62
Faculté Polytechnique	252	234
Institut Supérieur Commercial et Con- sulaire	254	252
Institut de Commerce	144	132
	(650)	(618)

T e G e m b l o u x		
Institut Agronome de l'Etat	153	109

T e N a m e n		
Facultés Universitaires N. Dame de la Paix	454	502
Algemeen Totaal	4.045	4.176

Uit deze lijst blijkt dat de 18 Instituten en afzonderlijke faculteiten, die buiten de 4 volledige universiteiten werden opgericht, amper de bevolking van één, en dan nog van de minst bevolkte, universiteit benaderen. Waar in 1960-61 de 18 instellingen met hun 4.045 studenten nog eventjes de studentenbevolking van de Gentse universiteit overtroffen, is dit niet meer het geval in 1961-62. Op dit ogenblik bereiken de 18 instellingen immers 4.176 studenten, terwijl de Gentse universiteit, naar de statistieken van de Universitaire Stichting, 4.273 studenten telt. In feite echter waren er in mei 1962 niet minder dan 4.462 op de studentenrol te Gent ingeschreven.

Door de partijgangers van een verdere spreiding van ons hoger onderwijs mag in overweging genomen worden dat het aantal studenten aan onze vier volledige universiteiten, ook relatief, sterker stijgt dan aan onze verspreide instituten en faculteiten. De studentenbevolking van de vier universiteiten nam in één jaar immers toe met 1.585 eenheden; deze der 18 instituten samen slechts met 131. Het moet zelfs opvallen dat heel wat afzonderlijke instituten hun studentenaantal zagen verminderen. Dit is vooral het geval met de instellingen te Bergen. Voor Antwerpen is het omgekeerde waar. Niettegenstaande de afname van het aantal studenten in het Universitair Instituut voor Overzese Gebieden, wat aan bijzondere oorzaken is te wijten, hebben de 4 hogere instituten toch nog een globale aanwinst van 108 studenten kunnen boeken.

2. DE TOTALE AANGROEI EN DE AANGROEI PER STUDIERICHTING

Tien jaren geleden, in 1951-52, bezat België 19.668 hogeschoolstudenten; nu zijn er 30.325. Het groeiritme versnelde omzeggens elk jaar meer en meer : 20.260 (+ 592) in 1952-53; 20.872 (+ 612) in 1953-54; 21.579 (+ 679) in 1954-55; 22.670 (+ 1.091) in 1955-56; 23.849 (+ 1.179) in 1956-57; 24.983 (+ 1.134) in 1957-58; 26.527 (+ 1.544) in 1958-59; 27.576 (+ 1.049) in 1959-60; 28.609 (+ 1.033) in 1960-61 en 30.325 (+ 1.616) in 1961-62.

De belangrijkste toename van het aantal studenten werd geboekt tijdens het jongste academiejaar, nl. 1.616. De mannelijke studentenbevolking groeide aan van 22.999 tot 24.141 en de vrouwelijke van 5.610 tot 6.184. Ook het aantal buitenlandse studenten nam met meer dan 300 eenheden toe : van 2.083 tot 2.401. In de bovenvermelde globale cijfers van de Belgische studentenbevolking werden deze buitenlandse studenten niet in rekening gebracht. Doet men dit wel, dan bedraagt het aantal studenten, die aan Belgische hogere onderwijsinrichtingen gevormd worden, 32.726.

Deze verhoging van het aantal studenten sluit echter niet in dat alle studierichtingen aan de universiteit dezelfde toenemende belangstelling genieten. Vergelijkt men de toestand met deze van tien jaar geleden, dan werd de grootste vooruitgang gemaakt door de Faculteiten van de Wetenschappen (van 1.610 in 1951-52 tot 5.347 in 1961-62), de Faculteiten der Letteren en Wijsbegeerte (van 1.746 tot 5.200) en door de Faculteiten der Toegepaste Wetenschappen (van 2.349 tot 4.077). Ook de Faculteiten der Geneeskunde, die steeds het dichtst bevolkt waren, boekten nog een aanzienlijke winst (van 6.379 in 1951-52 tot 8.645 in 1961-62), terwijl de Handelswetenschappen, die naast de vier universiteiten nog in 10 afzonderlijke instituten worden gedoceerd, meer dan het dubbel aantal studenten naar zich haalden (van 2.256 tot 4.943). De Faculteiten van de Rechten maakten op deze algemene evolutie een uitzondering. Tien jaren geleden, in 1951-52, waren er nog 4.058 studenten aan deze faculteiten ingeschreven. Hun aantal daalde aanhoudend tot in 1960-61, toen met 2.882 studenten het laagste punt werd bereikt. In 1961-62 lieten zich opnieuw 2.954 Belgische studenten en meisjesstudenten inschrijven aan onze Rechtsfaculteiten : een lichte aanwinst dus. Of dit nieuwe verschijnsel zich zal handhaven, blijft vooralsnog een open vraag.

De evolutie van het aantal einddiploma's, die tijdens de laatste tien jaren werden toegekend, beschreef natuurlijk een analoge curve. Terwijl het aantal gediplomeerden in de Wetenschappen van 1951-52 tot 1960-61 steeg van 359 tot 937, in de Letteren en Wijsbegeerte van 398 tot 829, in de Toegepaste Wetenschappen van 418 tot 569 en in de Geneeskunde van 1.002 tot 1.102, daalde het aantal gediplomeerden van de Rechtsfaculteiten in dezelfde tijdsspanne van 643 tot 527.

3. HET AANTAL HOOGSTUDENTEN PER PROVINCIE

De spreiding van de hogere onderwijsinrichtingen over het Belgische grondgebied is hoofdzakelijk het resultaat van een sedert de Hollandse tijd historisch-gegroeide toestand. De centraal-gelegen provincie Brabant is met haar twee vrije universiteiten, te Leuven en te Brussel, ongetwijfeld het meest bevoordeligd, terwijl ook de provincies Oost-Vlaanderen en Luik met hun rijksuniversiteiten geen reden tot klagen hebben. Buiten de 3 provincies, die over volledige universiteiten beschikken, bestaan er 3 andere met beperkte hogere onderwijsinstituten, nl. Antwerpen, Henegouwen en Namen. Ten slotte bezitten 3 provincies geen enkele hogere onderwijsinrichting, nl. de belangrijke twee Vlaamse provincies West-Vlaanderen en Limburg en de weinig bevolkte en agrarische Waalse provincie Luxemburg.

De verdedigers van een verdere spreiding van het hoger onderwijs in België menen voor hun stelling argumenten te kunnen putten uit de bestaande, ongelijke deelname van de jeugd der verschillende provincies aan het hoger onderwijs in België. De aanhangers van het status quo kunnen daartegen laten gelden dat deze ongelijke deelname, in een tijd van studiebeurzen en gemakkelijk verkeer, niet in de eerste plaats aan geografische, maar aan sociale factoren is te wijten.

Wat er ook van zij, het staat vast, dat er een opmerkelijke wanverhouding bestaat tussen het aantal jonge mensen van 18 tot 25 jaar en het aantal hoogstudenten per provincie. In Brabant genoten in 1960-61 niet minder dan 54 op 1.000 der jonge mensen tussen 18 en 25 jaar hoger onderwijs; dan komen de Waalse provincies aan de beurt : 41 op 1.000 voor Luik; 31,9 op 1.000 voor Namen; 29,4 op 1.000 voor Luxemburg en 27 op 1.000 voor Henegouwen. De Vlaamse provincies — ook Oost-Vlaanderen, waar nochtans een volledige universiteit bestaat —

komen pas achterna met volgende cijfers : 25 op 1.000 voor West-Vlaanderen; 24,7 op 1.000 voor Oost-Vlaanderen; 24,6 op 1.000 voor Antwerpen en 16,6 op 1.000 voor Limburg.

Als men echter de absolute cijfers van het studentenaantal voor de twee laatste academiejaren met elkaar vergelijkt, dan stelt men een winst vast voor alle Vlaamse provincies; ook Brabant boekte nog een lichte vooruitgang. De Waalse provincies leden allen een verlies, wat echter enkel betekent dat hun traditionele voorsprong geleidelijk wordt aangevreten.

	1960-61	%	1961-62	%
Brabant	9.499	33,20	10.083	33,25
Antwerpen	3.637	12,71	3.951	13,03
Oost-Vlaanderen ..	3.234	11,31	3.442	11,35
West-Vlaanderen ..	2.995	10,47	3.292	10,86
Limburg	1.180	4,12	1.285	4,24
Luik	3.475	12,15	3.633	11,98
Henegouwen	2.718	9,50	2.797	9,22
Namen	1.080	3,78	1.053	3,47
Luxemburg	614	2,15	601	1,98
Belgen van elders .	178	0,61	188	0,62
Totaal	28.609	100 %	30.325	100 %

4. DE TAALVERHOUDINGEN IN HET HOGER ONDERWIJS

De laatste jaren werden reeds meermaals de wanverhoudingen, die op taalgebied in het Belgisch hoger onderwijs bestaan, aangehaald. Niet alleen zijn de Vlaamstalige instellingen voor hoger onderwijs merklijk minder bevolkt, maar men kan aanstoot nemen aan het feit dat het Vlaamse grondgebied gastvrijheid verleent aan Franstalige instellingen. Vooral sedert de taalontwerpen van minister Gilson, die de vastlegging van de

taalgrens nastreven, stond dit laatste probleem aan de orde van de dag.

Wij wensen hier op dit delicaat punt niet verder in te gaan. De taalwet van 1932, die voor het lager en middelbaar onderwijs het principe „streektaal is onderwijstaal” huldigt, is niet toepasbaar op het hoger onderwijs, weshalve de franstalige Katholieke universiteit te Leuven en de franstalige afdelingen van de hogere handelsscholen te Antwerpen verder konden functioneren. De Jezuïeten besloten onlangs tot de afschaffing van de franstalige afdeling van de St-Ignatiushandelshogeschool te Antwerpen; de Rijkshandelshogeschool daarentegen blijft met haar franstalige afdeling voortwerken. Het Frans onderwijs nam er zelfs toe doordat sedert het academiejaar 1960-61 een afdeling voor versnelde opleiding van Congolese studenten werd opgericht en sedert 1961-62, ook in de schoot van de Rijkshandelshogeschool, een Hogere School voor Tolken en Vertalers werd gecreëerd, die eveneens een franstalige afdeling bezit.

Dat er nog veel franstalig hoger onderwijs in Vlaamse steden wordt verstrekt kan ongetwijfeld als een factor ter verklaring van de Vlaamse achterstand worden voorgesteld, maar het is zeker niet de belangrijkste. Factoren van historische en sociale aard verklaren beter dit verschijnsel. Vlaanderen bezit slechts sedert één enkele generatie een eigen hoger onderwijs, terwijl een eeuwenoude sociale achterstand slechts moeizaam wordt ingelopen. Dat er echter in de laatste jaren winst werd geboekt blijkt duidelijk uit de jongste statistieken van de Universitaire Stichting.

Nog steeds worden jaarlijks merklijk meer Vlaamse getuigschriften voor humaniorastudies afgeleverd en blijft toch het aantal inschrijvingen aan franstalige instellingen voor hoger onderwijs dit van de vlaamstalige gevoelig overtreffen. Deze wanverhouding neemt echter zeer geleidelijk kleinere vormen aan. In 1959-60 werden aan de Belgische jeugd 11.590 certificaten voor hoger middelbaar onderwijs toegekend : 6.285 aan Vlaamse en 5.644 aan franstalige leerlingen. Van deze 11.590 afgestudeerde humaniorastudenten in 1959-60 lieten er zich 7.420 inschrijven aan de universiteiten en hogere onderwijsinstellingen. Van deze 7.420 verkozen er 4.318 (3.274 jongens en 1.044 meisjes) hun hogere studies in het Frans te ondernemen; slechts 3.102 (2.529 jongens en 579 meisjes) lieten zich bij Vlaamse instellingen inschrijven. In 1960-61 bekwamen 13.755 leerlingen het humaniora-certificaat, waaronder 7.124 Vlaamse en 6.631

OVERZICHT DER BELGISCHE HOGESCHOOLBEVOLKING (I)

	Nederlands	Frans	Totaal
1. — RIJKSONDERWIJS			
Rijksuniversiteit te Gent	4.273 (4.031)		4.273 (4.031)
Rijksuniversiteit te Luik		4.134 (4.039)	4.134 (4.039)
Ecole de Médecine Vétérinaire de Cureghem		128 (124)	128 (124)
Koninklijke Militaire School	107 (113)	80 (91)	187 (204)
Institut Agronome à Gembloux		109 (153)	109 (153)
Rijkslandbouwhogeschool — Gent ...	126 (115)		126 (115)
Universitair Instituut voor Overzeese Gebieden — Antwerpen	12 (30)	12 (24)	24 (54)
Rijkshandelshogeschool — Antwerpen	252 (186)	152 (118)	404 (304)
Totaal aantal der Rijksinstellingen	4.770 (4.475)	4.615 (4.549)	9.385 (9.024)
2. — PROVINCIAAL EN STEDELIJK ONDERWIJS			
Faculté Polytechnique de Mons		234 (252)	234 (252)
Institut Supérieur de Commerce à Mons		132 (144)	132 (144)
Institut Supérieur de Commerce à Bruxelles (avondcursussen)		155 (170)	155 (170)
Totaal		521 (566)	521 (566)
3. — KATHOLIEK VRIJ ONDERWIJS			
Katholieke Universiteit te Leuven	6.974 (6.421)	5.736 (5.539)	12.710 (11.960)
Faculté Universitaire St-Louis — Brussel		368 (330)	368 (330)
Facultés Universitaires N.-Dame — Namen		502 (454)	502 (454)
St-Ignatiushandelshogesch. — Antwerpen	608 (529)	37 (85)	645 (614)
Institut Supérieur Commercial et Consulaire — Bergen		252 (254)	252 (254)
Handelshogeschool voor Juffrouwen — Antwerpen	100 (93)		100 (93)
Institut Catholique des Hautes Etudes Commerciales — St-Pieters Woluwé ...		296 (278)	296 (278)
St-Aloysiushandelshogeschool — Brussel	93 (95)	137 (120)	230 (215)
Totaal	7.875	7.328	15.103 (14.198)
4. — VRIJZINNIG ONDERWIJS			
Vrije Universiteit van Brussel	424 (312)	4.608 (4.222)	5.032 (4.534)
Totaal	424 (312)	4.608 (4.222)	5.032 (4.534)
5. — PRIVÉ EN NEUTRAAL ONDERWIJS			
Ecole des Hautes Etudes Commerciales et Consulaires — Luik		155 (169)	155 (169)
Hoger Instituut voor Bestuurs- en Handels wetenschappen — Elsene	129 (118)		129 (118)
Totaal	129 (118)	155 (169)	284 (287)
Volledig Totaal	13.098 (12.043) 43,19 % (42,10 %)	17.227 (16.566) 56,81 % (57,90 %)	30.325 (28.609) 100 %

franstalige. Van deze 13.755 lieten er zich 8.175 aan hogere onderwijsinstellingen inschrijven en andermaal zijn de franstalige in de meerderheid : 4.592 (3.396 jongens en 1.196 meisjes) tegen 3.583 (2.867 jongens en 716 meisjes). Voor ons is het echter een verheugend verschijnsel dat de voorsprong van de franstalige inschrijvingen verminderde. In 1960-61 bedroeg deze nog 1.216 en in 1961-62 slechts 1.009.

Dit heeft dan ook voor gevolg dat de wanverhouding tussen het aantal der vlaamstalige en franstalige hogeschooljeugd in België, zij het dan ook zeer langzaam, wordt te niet gedaan. In 1960-61 telde men in België 12.043 of 42,10 % vlaamstalige hoogstudenten tegen 16.566 of 57,90 % franstalige. In 1961-62 waren de verhoudingen : 13.098 of 43,19 % tegen 17.222 of 56,81 %. Vlaanderen blijft lijden aan een zeer gevoelige achterstand, doch de op gang zijnde evolutie stemt hoopvol.

Prof. Dr. THEO LUYKX